

Planstrategi for Råde kommune for kommunestyreperioden 2020-2023

Vedtatt av kommunestyret 10.12.20

Innhold

1.	Innledning - Hva er kommunal planstrategi?	3
1.1	Medvirkning for planstrategien.....	3
2.	Overordnede føringer	4
2.1	Visjon Råde 2037	5
2.2	Vi i Råde	5
3.	Kommunens plan- og styringssystem.....	6
4.	Utvikling av Rådesamfunnet.....	7
4.1	Bærekraftig utvikling og FNs bærekraftsmål	7
4.2	Kommuneplanens samfunnsdel Råde 2037	8
4.3	Samhandling, innovasjon og digitalisering	8
4.4	Samfunnssikkerhet og beredskap	9
4.5	Demografi og befolkningsvekst	10
5.	Muligheter og utfordringer mot 2037	10
5.1	Leve hele livet i Råde = Sosial bærekraft.....	11
	Strategisk folkehelsearbeid	11
	Stedsutvikling, bolig og nærmiljø	11
	Helse og omsorg	12
	Oppvekst.....	12
	Planbehov Leve hele livet i Råde	12
5.2	Attraktive Råde = Økonomisk bærekraft.....	12
	Næringsutvikling og sysselsetting	13
	Mulighetskartleggingen for kystsonen i Østfold	14
	Planbehov Attraktive Råde.....	14
5.3	Grønne Råde = Miljømessig bærekraft	15
	Naturmangfold, friluftsliv og landbruk	15
	Kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap.....	15
	Planbehov Grønne Råde.....	16
5.4	Innbyggerinvolvering, medvirkning og frivillighet.....	16
	Planbehov Innbyggerinvolvering og frivillighet	16
5.5	Langsiktig arealbruk.....	17
	Planbehov Langsiktig arealbruk og strategier	17
6.	Prioriterte planoppgaver 2020-2023.....	18
6.1	Kommuneplanen	18
6.2	Oversikt over planbehov 2020-2023	18

1. Innledning - Hva er kommunal planstrategi?

Formålet med kommunal planstrategi er å klargjøre hvilke planoppgaver kommunen skal starte opp eller videreføre for å legge til rette for en ønsket utvikling i kommunen. Planstrategien er en politisk prioritering av planbehovet i kommunestyreperioden, og skal utarbeides innen ett år etter konstituering av nytt kommunestyre. Hensikten er at kommunestyret i en tidlig fase tar stilling til nye planer som skal igangsettes, hvilke planer som må revideres og ressursbruk knyttet til planarbeidet.

Planstrategien bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, tjenesteutvikling og virksomhet, samt en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden. Videre skal planleggingen være behovsstyrt og ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig.

Planstrategien er ikke en *plan*, men et hjelpemiddel for å prioritere planarbeid og et styringsverktøy, og er derfor ikke en arena for å vedta mål og strategier. Nye mål og strategier for kommunen er vedtatt i kommuneplanens samfunnsdel (2020-2037). Planstrategien er retningsgivende for kommunens prioritering av planoppgaver og har ingen direkte rettsvirkning for kommunens innbyggere.

Planstrategien inkluderer ikke fag/temaplaner og virksomhetsplaner som legges fram til orientering hos de folkevalgte, og heller ikke de lovpålagte planene som skal utarbeides årlig eller fireårlig.

1.1 Medvirkning for planstrategien

For å få en bred forankring av strategien er det viktig at synspunkter fra statlige og regionale organer, nabokommuner og befolkning er kjent når kommunestyret vedtar denne. Det er derfor plikt til å innhente synspunkter fra statlige og regionale organer og nabokommuner. Kommunen bestemmer selv hvordan og når i prosessen disse synspunktene innhentes. Forslag til vedtak i kommunestyret skal gjøres offentlig minst 30 dager før kommunestyrets behandling.

Det har vært gjennomført en bred medvirkningsprosess i forbindelse med utarbeidelse av kommuneplanens samfunnsdel og arealdel. I tillegg er det gjennomført en medvirkningsprosess i forbindelse med arbeidet med «Helseoversikten» som etter folkehelseloven¹ og plan- og bygningsloven² skal utarbeides i forkant av planstrategiarbeidet.

Planstrategien er diskutert med nabokommunene Moss og Våler. Her ble Mosseregionens regionale strategier som omhandler «Mosseregionpakke» (transport), Næringsutvikling, Boligutvikling, Vansjø, Forvaltning av landbruks- og kulturlandskapsverdier og Regionale kultur- og idrettsanlegg diskutert. Behovet for en felles tilnærming gjeldende vern og bruk av Vansjø ble diskutert, men dette bør avklares nærmere før eventuelt oppstart av et planarbeid. I tillegg ble behovet for å revidere den interkommunale planen for biologisk mangfold diskutert. Når den kommunale planstrategien er gjort offentlig vil den meldes inn som sak i regionalt planforum for Viken for å innhente synspunkter fra statlige og regionale myndigheter.

¹ Jf. § 6

² Jf. § 10-1

2. Overordnede føringer

I arbeidet med kommunal planlegging er det mange ulike hensyn vi må forholde oss til. I tillegg til ulike lover, regler og retningslinjer for kommunal planlegging, har Norge inngått forpliktende internasjonale avtaler for at utviklingen lokalt, regionalt, nasjonalt og globalt skal gå i samme retning. Vi har utfordringer på en rekke ulike områder, fra klima og demografi til sysselsetting og folkehelse. Dette er utfordringer som en kommune, eller et lokalsamfunn ikke løser alene, men som vi må løse sammen i regionen, nasjonen og i verden.

Regjeringen har gjennom internasjonale avtaler forpliktet Norge til å følge opp arbeidet med FNs 17 bærekraftsmål. Regjeringen har bestemt at disse internasjonale bærekraftsmålene skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer, og legges til grunn for all samfunns- og arealplanlegging³. Målene skal fungere som en felles global retning for land,

næringsliv og sivilsamfunn. Målene gjelder for alle land og er verdens felles arbeidsplan for blant annet å utrykke fattigdom, bekjempe ulikhet og bremse klimaendringene.

Regjeringen legger hvert fjerde år frem nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme bærekraftig utvikling i hele landet. De nasjonale forventningene skal blant annet følges opp i fylkeskommunenes og kommunenes arbeid med planstrategier og planer. Regjeringen peker ut fire store utfordringer:

- Å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- Å skape et trygt samfunn for alle

I tillegg er det en rekke lover og statlige planretningslinjer som legger føringer for den kommunale planleggingen, og som kan gi grunnlag for innsigelser. De nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging 2019-2023 kan leses på regjeringens nettside⁴.

Fra og med 1. januar ble den nye fylkeskommunen Viken en realitet, og favner nå gamle Østfold, Akershus og Buskerud. Fylkesplan for Østfold, vedtatt juni 2019, vil fortsatt være et førende plandokument fram til den blir erstattet av en ny plan i Viken.

Regionale planer skal bidra til fysisk, miljømessig, økonomisk og sosial utvikling i fylket. I Viken har arbeidet med planstrategien blitt gjennomført som en større prosess, der alle kommunene har hatt mulighet for å komme med innspill. I forslaget som nå er sendt på høring er det trukket frem 6 satsningsområder, som alle hviler på forutsetninger og premisser som følger av FNs bærekraftsmål.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023

Vedtatt ved kongelig resolusjon 14. mai 2019

³ Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-forventninger-til-regional-og-kommunal-planlegging-20192023/id2645090/>

Forslag til fylkeskommunens planstrategi kan leses på fylkeskommunens nettside⁵ og lagt opp sluttvedtak i løpet av 2020.

2.1 Visjon Råde 2037

Visjon Råde 2037 er en visjon for Råde kommune, sett i et 25 års perspektiv. Visjonen er et overordnet mål og en samlende drivkraft for lokalsamfunnet frem mot året 2037, uavhengig av styringsflertallet i kommunen. Visjonen ble vedtatt i 2013.

VISJON RÅDE 2037

I 2037 er Råde kjent som bygda med det store hjertet og 'Østfolds matfat'
- knutepunktet som tilbyr barn en trygg og god oppvekst i nærheten av naturen.

Figur 1 viser innholdet i Visjon Råde 2037

2.2 Vi i Råde

«Vi i Råde» er et holdning og verdiskapende arbeid som skal fremme innovasjon og nye arbeidsmetoder. Arbeidet skal også legge grunnlaget for arbeidet mot å nå visjon Råde 2037. Sentralt for «Vi i Råde» er å utvikle metoder for samhandling og nyskaping. Innbyggere skal involveres som likeverdige parter i store og små fellesskap.

Råde kommune ser at det er behov for vesentlige endringer innen planlegging, utarbeiding og gjennomføring av kommunale tjenester. Kommunen opplever at det blir stadig større omfang av kommunale tjenester som skal løses og samtidig krav om ytterligere spesialiserte tjenester. For å opprettholde kvalitet og for å stå rustet til å møte morgendagens utfordringer må vi tenke nytt og finne nye løsninger for kommunalt arbeid.

⁵ <https://viken.no/tjenester/planlegging/samfunnsplanlegging/regional-planstrategi/>

3. Kommunens plan- og styringssystem

God ledelse og gode plan- og styringsprosesser er en forutsetning for at Råde kommune skal ivareta rollen som tjenesteyter, samfunns- og demokratiutvikler. God virksomhetsstyring ivaretar både de folkevalgte ansvar for strategisk styring og prioritering, og rådmannens ansvar for å iverksette politiske vedtak. Dette skaper også forutsigbarhet for befolkningen og økt mulighet til medvirkning og demokratisk engasjement.

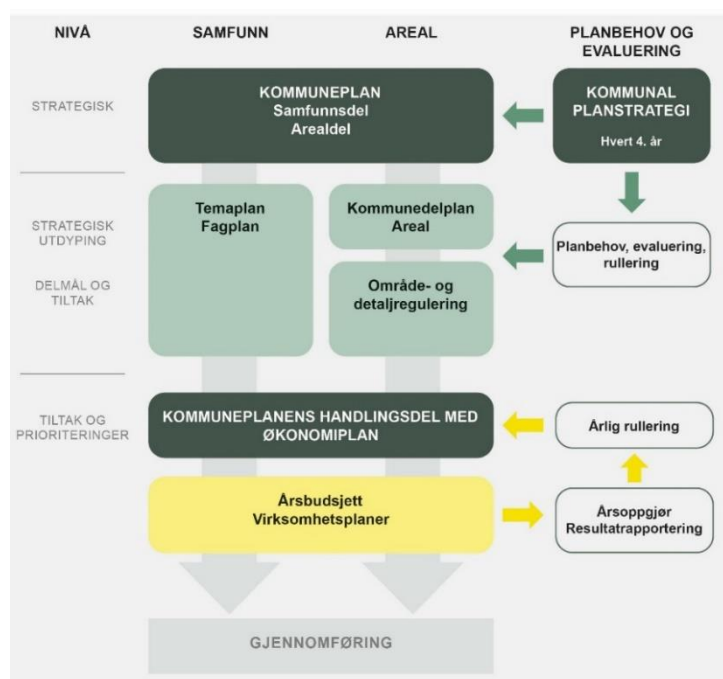
Gjennom planstrategien får kommunen anledning til å gjennomgå og koordinere plansystemet, på tvers av fag og tjenesteområder, og på tvers av nivåer. Dette dokumentet skal tydeliggjøre det eksisterende plansystemet, og tydeliggjøre formålet med de ulike plantypene, og prosedyrer for behandling og medvirkning i Råde kommune. Systemet er utarbeidet med den hensikt å unngå flere plannivå enn nødvendig, og arbeide mest mulig effektivt.

I gjeldende kommunestyreperiode er det behov for å få en god sammenheng mellom den nye kommuneplanens samfunnsdel og kommunens plan- og styringssystemer. Samtidig er det behov for å justere ambisjonene i tråd med tilgjengelig kapasitet. Planprosesser er ressurskrevende, det er derfor avgjørende å foreta riktige prioriteringer gjennom planstrategien, og sette av tilstrekkelige ressurser til gjennomføring.

Overordnede føringer for arbeidet:

- Vi legger FNs bærekraftsmål til grunn i vår planlegging.
- Vi skal ha et fokus på samhandling og involvering med innbyggere og aktører i kommunen. «Vi i Råde» skal være et tema i alle planer.
- Vi prioriterer utvalgte og tverrfaglige planer koblet opp til satsningsområdene i den nye samfunnsdelen med utgangspunkt i kunnskapsgrunnlag.
- Økonomi- og virksomhetsplanlegging skjer i tråd med kommuneplanens samfunnsdel.
- Virksomhetsplanene skal benyttes mer aktivt i kommende planperiode som et verktøy for å jobbe med satsningsområdene.
- Vi jobber systematisk med utfordringsbildet og løpende evaluering for å sikre at kommunen som organisasjon jobber der utfordringene er størst. Oppgaven er sjefen!

Kommunenes plansystem er i dag bygget opp med bakgrunn i plan- og bygningslovens system med kobling til økonomiplanleggingen etter kommuneloven med handlingsplan og årsbudsjett. Råde kommune har mange gjeldende planer (se oversikt over planer i vedlegg 1). Plansystemet med ulike typer planer og sammenhengene mellom dem er illustrert i figur 2. For mer info om de fire plannivåene se vedlegg 2.

Figur 2 Det kommunale plansystemet (KS kommuneplanlegging).

4. Utvikling av Rådesamfunnet

Råde kommune har nylig vedtatt kommuneplanens samfunnsdel som danner utgangspunkt for den fremtidige utviklingen av Rådesamfunnet og prioritering av planarbeidet i denne fireårs-perioden.

4.1 Bærekraftig utvikling og FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål skal være førende for samfunns- og arealplanleggingen i norske kommuner. Dette understrekes i kommuneplanens samfunnsdel som er bygd opp med bakgrunn i sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.

For å skape bærekraftig utvikling må verdenssamfunnet jobbe med tre dimensjoner av bærekraft:

- Den økonomiske dimensjonen av bærekraftig utvikling handler om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. Jevnere fordeling av ressurser og god og trygg tilgang til offentlige tjenester, som helse og utdanning, er viktige forutsetninger for et fredelig og rettferdig samfunn.
- Den sosiale dimensjonen av bærekraftig utvikling handler om å sikre at alle mennesker får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Menneskerettighetene er det viktigste utgangspunktet for dette. Sosiale forhold sier dermed noe om hvordan mennesker har det i et samfunn, og om de har mulighet til å påvirke egne liv og samfunnet de lever i.
- Miljødimensjonen av bærekraftig utvikling handler om å ta vare på naturen og klimaet som en fornybar ressurs for mennesker. Overbyggende for disse tre dimensjonene er bærekraftsmål 17 «samarbeid for å nå målene».

Bærekraftsmålene vil bli brukt som en ramme for arbeide med kommunens egne lokale mål og strategier, slik at de får en sentral rolle i samfunnsutviklingen. Råde skal ta et ansvar slik at vi når bærekraftsmålene. Noen av bærekraftsmålene vil berøre Råde kommune mer enn andre. Målene må derfor tilpasses de lokale utfordringene. Samfunnsdelen viser hvilke bærekraftsmål som gjelder for de ulike delmålene i planen.

Figur 3 viser hvordan økonomi og samfunn henger sammen med, og er avhengig av biosfæren. Biosfæren er de områdene på jorda der organisk liv eksisterer, og er summen av alle økosystemene våre. – Modellen er utarbeidet av Stockholm Resiliens Centre.

4.2 Kommuneplanens samfunnsdel Råde 2037

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt i kommunestyret 11. juni 2020.

Rådes utvikling må foregå slik at kommende generasjoner også kan leve et godt liv her. Derfor er samfunnsdelen basert på begrepet «bærekraftig utvikling». Vi skal ta sosiale, økonomiske og miljøvennlige hensyn slik at vi får en bærekraftig utvikling der vi imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for kommende generasjoner til å dekke sine behov.

Samfunnsdelen er delt inn i tre satsingsområder, «Leve hele livet i Råde», «Attraktive Råde» og «Grønne Råde», som hver knyttes opp mot de tre dimensjonene i bærekraftbegrepet; sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.

- **Leve hele livet i Råde** viser oss hvordan vi skal jobbe med den sosiale bærekraften.
- **Attraktive Råde** viser hvordan vi skal jobbe med økonomisk bærekraft.
- **Grønne Råde** viser hvordan vi skal jobbe med miljømessig bærekraft.

Det er utarbeidet mål og strategier for hvert av satsingsområdene, samt strategier for areal- og transportplanleggingen.

I tillegg er det i samfunnsdelen vedtatt tre gjennomgående temaer:

- **Samhandling**
- **Barn og unge**
- **Et trygt Råde**

Disse temaene skal ivaretas i all planlegging kommunen gjør. Det innebærer at nye planer som utarbeides skal svare ut disse gjennomgående temaene.

For at Råde skal styrke sin attraktivitet som «bygda mellom byene», blir det viktig med tydelige areal- og transportstrategier som gir fokus på fortetting og knutepunktutvikling. Arealene er en begrenset ressurs. Med tanke på målene og strategiene i samfunnsdelen blir det viktig å forvalte kommunens arealer riktig i langsiktig perspektiv.

4.3 Samhandling, innovasjon og digitalisering

Kommunens oppgaver blir flere og mer kompliserte. For å møte utfordringer som kommer er vi nødt til å tenke nytt, å finne bedre og smartere måter å levere tjenester på. Regjeringen har varslet at de økonomiske overføringene til kommunene er på vei ned. Samtidig er oppgavemengden på vei opp, blant annet på grunn av en aldring av befolkningen. Det utfordrer oss til å finne nye og smartere løsninger, digitalisere, effektivisere og skape resultater sammen med det øvrige lokalsamfunnet. Aktørene i lokalsamfunnet er og vil fortsatt være viktige samarbeidspartnere.

Samhandling

Vi i Råde løser oppgaver sammen som likeverdige parter i små og store fellesskap.

Samhandling iverksettes når oppgaver krever ulik kompetanse for å bli løst. Som kommune skal vi jobbe aktivt for å invitere inn aktuelle personer som trengs for å løse oppgaver best mulig. Den enkeltes kompetanse og kunnskap bidrar til en større forståelse, som gir merviten og bredere grunnlag for gode løsninger. Alle involverte parter har et felles ansvar for gjennomføring og helhet.

Våre verdier, raushet, glede og respekt ligger til grunn for all aktivitet vi gjør. Vi jobber sammen, skulder ved skulder som likeverdige parter. Vi anerkjenner hverandres kompetanse og bygger litt gjennom å ha en undersøkende holdning til hverandre. Struktur og system for samhandling videreutvikles i tråd med hvilke oppgaver som skal løses. Kommunens ledelse går foran som rollemodeller og legger til rette for samhandling i oppgaveløsningen.

Innovasjon og digitalisering

For å møte utfordringer som kommer er vi nødt til å tenke nytt, å finne bedre og smartere måter å levere tjenester på. Innovasjon kan forstås som noe nytt som tas i bruk, gir endring og økt verdi. Kommunene har alltid vært innovative, men i tiden som kommer må vi være i en kontinuerlig dynamisk prosess der innovasjon og fornyelse står helt sentralt for å løse dagens og morgendagens utfordringer. Dette handler i stor grad om å forenkle og forbedre kommunens arbeidsprosesser, samt å utnytte digitale muligheter der det lar seg gjøre, som for eksempel gjennom velferdsteknologi, digital vannovervåking, smartere søppelhåndtering m.m. Dette er et langsiktig omstillingsarbeid som krever kompetanse innen både organisasjon og teknologi. Alt som kan løses bedre og mer effektivt digitalt, skal digitaliseres. Samtidig må kommunen ha en beredskap for et analogt system dersom det digitale slås ut.

Samhandling løses gjennom:

- oppgaven styrer deltagelse
- vi inviterer inn
- vi «dekker bordet» med den enkeltes kunnskap
- vi har felles ansvar for oppgaven
- vi søker helhetlige løsninger
- alle er likeverdige parter
- våre verdier raushet, glede og respekt ligger i bunn
- vi skaper tillit og gode relasjoner
- tydelig ledelse og struktur

4.4 Samfunnssikkerhet og beredskap

Kommunen har et generelt ansvar for å ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet. Trusler mot samfunnsliv og samfunnsstrukturer endres. Det blir dermed viktig å arbeide med og for forebygging og økt trygghet for innbyggerne i Råde. Som nevnt over er «Et trygt Råde» et gjennomgående tema for all planlegging. Det betyr at dette temaet skal svares ut

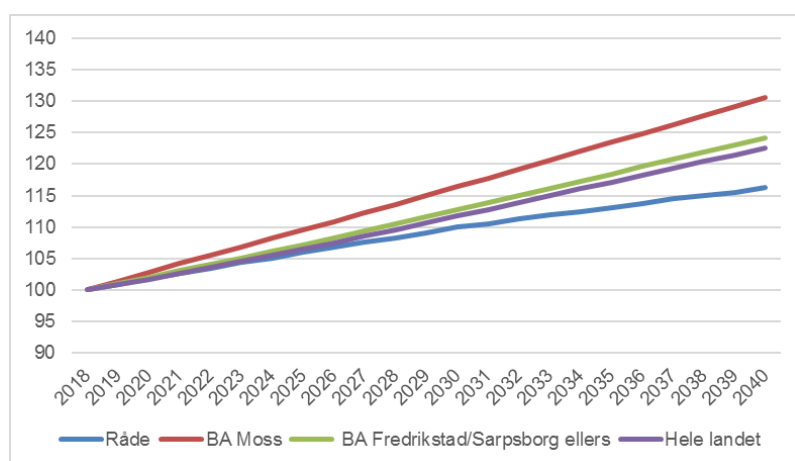
Det er igangsatt arbeid med å revidere kommunens helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyse. Denne vil gi et grunnlag for revidering av beredskapsplanen og inngå i kommuneplanens arealdel. Samfunnssikkerhet og beredskap er et viktig tema som må arbeides videre med i kommunens planer og prosjekter.

Planlegging skal bidra til at samfunnet forberedes på og tilpasses klimaendringene. Det forventes at episoder med kraftig nedbør øker vesentlig i både intensitet og hyppighet, og fører til mer overvann. Klimatilpasning er et viktig element i både arbeidet med helhetlig Ros-analyse og beredskapsplanen, samt gjennom planprosessen for kommuneplanens arealdel. Klimatilpasning er også et viktig tema for arealplaner som utarbeides av private og kommunen selv.

4.5 Demografi og befolkningsvekst

Råde er en svært sentralt plassert kommune. Det har gjort at innflytting har påvirket befolkningsutviklingen positivt. Råde har gunstige betingelser for befolkningsvekst og innflytting og vil derfor med stor sannsynlighet være blant kommunene som vil få vekst i folketallet. I dag har kommunen ca. 7 500 innbyggere og det legges opp til en forventet en vekst på i overkant av 1100 innbyggere fram mot 2040. Dette er basert på SSB sitt alternativ for høy befolkningsvekst.

I den neste kommunestyreperioden legger rådmannen SSB sitt hovedalternativ for befolkningsprognoser til grunn. Dette tilsier en gjennomsnittlig befolkningsvekst for Råde kommune i perioden på 0,6 %. Befolkningsveksten kan bli noe høyere mot slutten av planperioden med grunnlag i økt boligutvikling.

Råde ligger omtrent midt mellom byene Moss, Sarpsborg og Fredrikstad. Dette gjør at kommunen kan anses å være attraktiv for ulike deler av befolkningen i regionen. Det vil si at veksten i Råde også kan komme av vekst i byene rundt (figur 4).

Figur 4: SSBs høye alternativ (HHMH) for befolkningsframskrivninger 2018-2040 for hele landet, Råde og relevante bo- og arbeidsmarkedsregioner (BA) i Østfold. (2018=100)

Framskrivningene viser at det vil være noe vekst i aldersgruppen 20-67 frem mot 2040. Befolkningsveksten vil i hovedsak komme i de eldre aldersgruppene, de over 67 år. En hovedutfordring vil være at det blir flere eldre i Råde og det må legges til rette for gode boligtilbud og tjenester for denne aldersgruppen.

5. Muligheter og utfordringer mot 2037

Råde er «Bygda mellom byene» og en kommune med mange kvaliteter. Vi har mange historiske kulturminner, nærhet til et variert naturlandskap med både skog, innsjø og kyst, engasjerte innbyggere og et næringsliv i stadig utvikling. Høy trivsel, stedstilhørighet og tilgang til friluftsliv er «bygdekvaliteter» som verdsettes høyt.

Koronapandemien har påvirket Råde i likhet med resten av landet. Arbeidsledigheten steg markant ved nedstengningen av Norge. Ved utgangen av juni hadde vi fortsatt en del permitterte som ikke er tilbake i arbeid, men ledigheten har sunket en del siden utgangen av mars hvor helt ledige utgjorde 9% av arbeidsstyrken. Til gjengjeld har vi et stykke å gå til januar-tallet som var nede på 2,7 % helt ledige. Det er uvisshet rundt hva pandemien vil føre til av konsekvenser og utfordringer for Rådesamfunnet og kommunen som tjenesteyter og samfunnsutvikler. Dette er noe som vil prege samfunnsutviklingen i lag tid fremover.

I de følgende kapitlene er bærekraftsperspektivene benyttet som utgangspunkt for beskrivelse av utfordringsbildet innenfor kommunens tre satsingsområder. For hvert satsingsområde er det gjort en vurdering av planbehovet basert på føringer fra samfunnsdelen og utfordringer kommunen står

ovenfor de neste 4 årene. I tillegg er temaene «Samhandling, innovasjon og digitalisering», «Innbyggerinvolvering og frivillighet» og «Langsiktig arealbruk» trukket frem som viktig for den neste kommunestyreperioden.

5.1 Leve hele livet i Råde = Sosial bærekraft

I Råde skal alle ha like muligheter gjennom samhandling, likeverd og fellesskap. Vi skal skape lokale arenaer, kulturopplevelse og fritidstilbud for alle. Barn og unge er fremtiden i Råde og de skal ha trygge omgivelser med gode oppvekstvilkår. Samtidig må vi jobbe med å forebygge ensomhet og tilrettelegge for gode omsorgstjenester. Vi må jobbe for at det skal være attraktivt å etablere seg og leve hele livet i Råde.

Strategisk folkehelsearbeid

De aller fleste som bor i kommunen trives og er fornøyd med livene sine, og har høy tillit til politikere, administrasjon og samfunnsinstitusjoner. Innbyggerne i Råde troner øverst på statistikken for god livskvalitet i undersøkelsen «Oss i Østfold» 2019.

Kommunen vil i årene fremover ha en økende andel eldre, og økningen vil komme noe tidligere enn hos omkringliggende kommuner. «Morgendagens eldre» antas å være relativt friske i høy alder, og kan være en ressurs i lokalmiljøet.

Råde har omtrent lik andel barn som andre kommuner, og det er full barnehagedekning. Andel barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt, er på nivå med resten av landet.

Gjennomføringsgraden av videregående utdanning er lavere i Råde enn for landet. Dette betyr antagelig at fortsatt satsing på barnehage og skole vil være et nødvendig grep også i fremtiden.

I den strategiske folkehelseplanen som ble vedtatt i 2019 er det vedtatt 5 hovedutfordringene for de kommende årene:

- Motvirke sosial ulikhet i helse
- Møte en økende andel eldre og personer med demens
- Bidra til gode oppvekstvilkår for alle barn og unge
- Legge til rette for at innbyggerne skal mestre egne liv i eget hjem, så lenge som mulig.
- Bidra til å forebygge psykisk uhelse, muskel- og skjelettplager og overvekt hos innbyggerne

I videre folkehelsearbeid vil målene og strategiene fra folkehelseplanen bli innarbeidet i økonomiplanen og virksomhetenes planlegging.

Stedsutvikling, bolig og nærmiljø

I befolkningsundersøkelsen «Oss i Østfold» svarer de fleste at det er godt å bo i Råde og at de har god livskvalitet. Innbyggerne føler trygghet og tilhørighet, de opplever å bo i ei bygd med nærhet til natur og landlige kvaliteter.

Enkelt sagt betyr livskvalitet å ha det bra, ha ressurser til å håndtere hverdagslivets utfordringer, føle tilhørighet, oppleve mening, kunne utvikle seg og være i gode relasjoner. Lokalsamfunnet og nærmiljø har stor betydning for befolkningens livskvalitet og psykiske helse. Det blir derfor viktig at kommunen legger vekt på en god utvikling av kommunens lokalsentra som fokusere på å forsterke de sosiale møteplassene, sikre grøntområder, friluftsområder og infrastruktur og et balansert bosettingsmønster. I tillegg blir det viktig å utnytte arealene godt, slik at landbruksarealene rundt områdesenteret tas vare på.

Det er et overordnet mål i norsk boligpolitikk at alle skal kunne disponere en god bolig i et godt bomiljø. Å ha en bolig regnes som en forutsetning for helse, utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse. Den forrige boligsosiale handlingsplanen ble vedtatt i 2009 og det ble i 2016 utarbeidet en utviklingsplan for boligporteføljen til Råde kommune av PWC.

Arbeidet med revidering av boligsosial handlingsplan ble startet i slutten av 2019. Hovedformålet med Boligsosial handlingsplan 2020-2030 er å fastlegge kommunens ambisjon i det boligsosiale arbeidet de ti neste årene. Målene i boligsosial handlingsplan skal støtte opp om nasjonale målsettinger og relevante mål i kommuneplanens samfunnsdel 2020-2037.

Helse og omsorg

I Råde vil en økende del av befolkningen være eldre, og spesielt over 80 år. Det er derfor behov for å se nærmere på utfordringene som kommer av denne befolkningsveksten. Kvalitetsreformen for eldre «Leve hele livet» være en sentral del av dette arbeidet for å skape et mer aldersvennlig samfunn der eldre lever gode liv og deltar i fellesskapet. Her vil det også være viktig med gode prosesser som involverer innbyggerne.

Det er i dag en lav dekningsgrad for sykehjemsplasser i Råde og man ser en oppgaveforskyving fra spesialisthelsetjenesten til primærhelsetjenesten. I tillegg er det behov for økt kompetanse på spesialiserte oppgaver og rekruttering av kompetent personell. Det utarbeides stadig nye og innovative løsninger for helsetjenester. Derfor må også vi bruke og utnytte velferdsteknologiske løsninger på en hensiktsmessig måte.

Oppvekst

I visjon Råde 2037 skal Råde strekke seg mot å bli en foregangskommune for gode oppvekstforhold. I dette arbeidet kreves det samhandling på tvers av alle våre kommunalområder og godt planarbeid med strategiske mål vil være avgjørende. Vi har behov for å utarbeide en helhetlig oppvekstplan som tilpasses ut fra kommunens visjon og strategier. Planen vil se på utviklingstrekk og inneholde konkret mål og tiltak.

Planbehov Leve hele livet i Råde

Helse og omsorgsplan

Helse og omsorgsplan rulleres i denne kommunestyreperioden.

Helhetlig oppvekstplan

Det utarbeides en ny helhetlig oppvekstplan i denne kommunestyreperioden.

Boligsosial handlingsplan

Boligsosial handlingsplan er under utarbeidelse og er planlagt vedtatt i begynnelsen av 2021.

5.2 Attraktive Råde = Økonomisk bærekraft

For Råde handler økonomisk bærekraft om å tilrettelegge for at det kan skapes arbeidsplasser og næringsutvikling. Vi vil gjøre Råde attraktiv for både nye og eksisterende næringsliv. Råde har en sentral plassering og det blir viktig å utnytte denne nærheten til byene rundt. Råde skal være et attraktivt sted å stoppe og oppleve noe. Samtidig må Råde ha et fokus på kompetanse og ressurser i Rådesamfunnet og hvordan alle kan være med å bidra. Vi ønsker å fokusere på kvalitetene i landbruket, marin og maritime muligheter og opplevelsesnæringen.

I statsbudsjettet for 2020 varsles det lavere økonomisk vekst og trangere økonomiske rammer for kommunesektoren. Videre understrekes viktigheten av effektivisering, omstilling, digitalisering og

innovasjon for å møte de økonomiske utfordringene som reduserte rammer og handlingsrom vil medføre. Dagens måter å produsere kommunale tjenester på vil ikke være økonomisk bærekraftige de kommende årene. Demografiske endringer, nasjonale bemanningsnormer og høye krav til velferdsstatens tilbud, kombinert med lavere økonomisk vekst i kommune-Norge, krever nye og innovative løsninger for kommunens samfunnsoppdrag.

Skal man oppnå økonomisk bærekraft vil det kreve modige og tydelige prioriteringer. Kommunen må i de kommende årene intensivere arbeidet med å finne nye effektive løsninger, innovative tiltak, erverve ny kunnskap samt øke satsingen på digitalisering og teknologi. Et fokus på samhandling og gjensidig tillit mellom politisk og administrativ ledelse sikrer målrettet og faglig god tjenesteleveranse og måloppnåelse. På samme måte vil det være viktig med godt tverrfaglig samarbeid, og samhandling med frivillighet, næringsliv og andre samfunnsaktører.

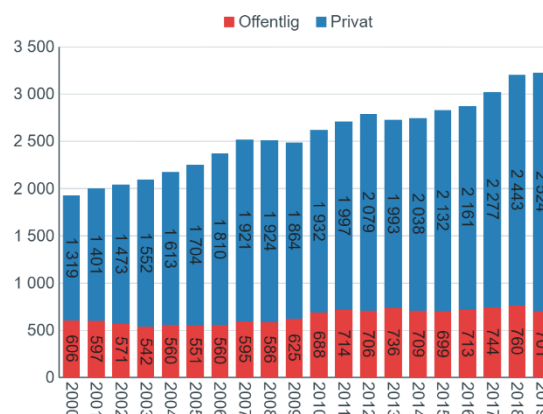
Næringsutvikling og sysselsetting

Råde har hatt en svært positiv næringsutvikling de siste årene. Veksten i antall arbeidsplasser har vært langt sterkere enn forventet og viser at Råde har vært en attraktiv næringskommune. Råde har hatt sterk vekst i antall arbeidsplasser siden 2000, spesielt i næringslivet. På slutten av 2019 var det 2 524 arbeidsplasser i næringslivet i Råde, en økning fra 1 319 i 2000.

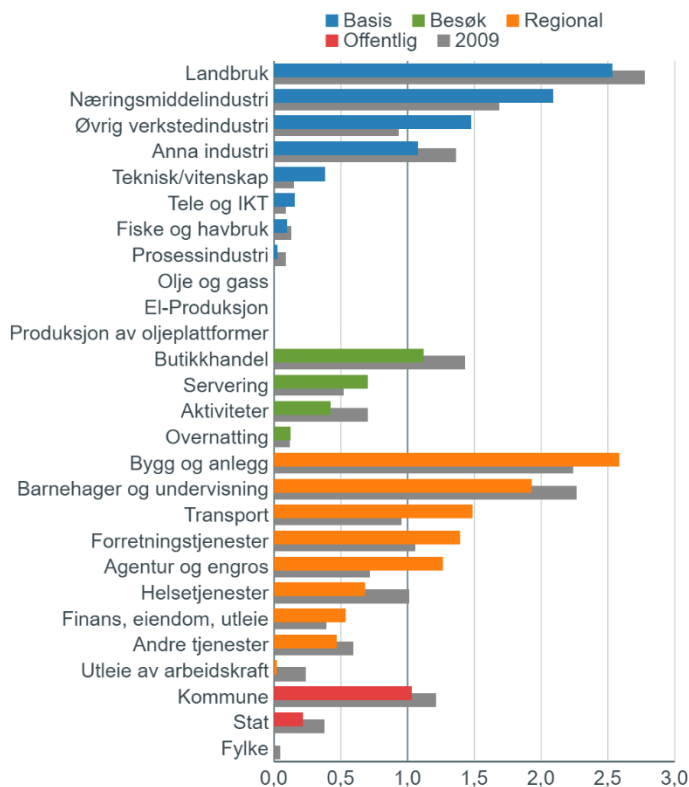
Med en god tilknytning til de store byene rundt er Råde veldig attraktivt for inn- og utpendling. Råde kommune har både en høy utpendling og en høy innpendling. Dette kan tyde på at Råde har blitt en mer attraktiv kommune å jobbe i for folk utenfra, og det vitner om et stort potensiale for å få bosatt mange av disse i kommunen. Det blir derfor viktig å fortsette arbeidet med å utvikle Råde som en kommune der det både er godt å bo og arbeide, samtidig som man fortsetter med knutepunktsutvikling slik at arbeidsreiser i hverdagen kan forløpe effektivt.

Åkebergmosen er i dag et regionalt næringsområde. Her er det fortsatt noen næringsarealer tilgjengelig, men det må i videre planlegging vurderes om det skal gjøres ytterligere utvidelser for å få en ønsket næringsutvikling.

Figuren til høyre viser bransjestrukturen i Råde. Råde har en stor andel av arbeidsplassene i bransjer som landbruk, næringsmiddelindustri, øvrig

Figur 5: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Råde. Kilde: regionalanalyse.no

Figur 6: Lokaliseringskvotienter i 2019 for ulike bransjer i Råde sammenliknet med 2009. Bransjer med lokaliseringskvotient over 1 er bransjer som Råde har relativt mye av.

verkstedindustri og anna industri i basisnæringene.

Det er relativt få arbeidsplasser i besøksnæringene, men større andel i butikkhandel enn landet.

Råde har høyest lokaliseringkvotient i bygg og anlegg. Det er også en stor andel arbeidsplasser i barnehager og undervisning (private), forretningstjenester og agentur og engros.

Råde kommune er en viktig landbrukskommune. Dyrket mark, gode skogsområder og tilgang til friluftslivet er kvaliteter som kan utnyttes.

I tråd med fylkesplanens regionale strategier for Mosseregionen, blir det arbeidet med å lage en felles strategisk næringsplan for regionen. I løpet av 2020 har det blitt gjennomført medvirkningsmøter med næringslivet og det tas sikte på å ferdigbehandle planen i løpet av året. Planen vil bidra til FNs mål om anstendig arbeid og økonomisk vekst samt industri, innovasjon og infrastruktur.

Mulighetskartleggingen for kystsonen i Østfold

Langs kysten og i sjøen er det også viktige oppvekstområder for fisk og andre arter som er viktig å ivareta. I tillegg er det her viktig å ivareta områder for marint biologisk mangfold. Vannmiljø må kontinuerlig ivaretas og forbedres både ved kysten og i ferskvann.

En rekke utredninger og strategidokumenter, både på internasjonalt og nasjonalt nivå, peker på at det er et stort potensial for økt vekst og verdiskaping knyttet til marine næringer. Viken fylkeskommune og kommunene langs Østfoldkysten har derfor ønsket å utrede hvilke muligheter som finnes for utvikling av kystbaserte næringer fra Moss i nord til Halden i sør. Målet med utredningen har vært å: 1) Beskrive fysiske, kjemiske og biologiske forhold langs kyststrekningen, 2) peke ulike muligheter i forhold til utvikling av kystbasert næringsvirksomhet, 3) beskrive viktige rammebetingelser og 4) gi en samlet vurdering av muligheter og begrensninger for kystbasert næringsvirksomhet.

For å nå målene om økt verdiskaping innenfor de blå næringene er det viktig at næringsaktører og gründere er innovative og satser på fremtidsrettede løsninger som både er miljømessig og økonomisk bærekraftige. Samtidig er det viktig at kommuner og fylkeskommune utarbeider konkrete strategier for utvikling av kystbaserte næringer i sin kommune/sitt fylke, og at det følges opp med å gjøre egnede arealer tilgjengelige og delta aktivt i reguleringsprosesser.

Råde har pr. i dag lite innslag av marine og maritime næringer, med størst fokus på båt og friluftsliv. Mulighetskartleggingen beskriver en rekke usikkerhetsmomenter for marine næringer langs Østfoldkysten, og kommunene må være forberedt på aktiv tilrettelegging og sannsynligvis bidra med betydelige ressurser over tid, både på plansiden og økonomisk.

Med bakgrunn i denne utredningen er det behov for å utarbeide en strategisk kystsoneplan for Råde kommune som skal ta for seg både muligheter og utfordringer langs kysten.

Planbehov Attraktive Råde

Strategisk næringsplan

Planarbeidet for den interkommunale strategiske næringsplanen for Mosseregionen ble startet i 2019 og er fortsatt pågående. Ny plan vil vedtas i denne kommunestyreperioden.

Strategisk kystsoneplan

Det utarbeides en ny kystsoneplan for Råde kommune basert på mulighetskartleggingen.

5.3 Grønne Råde = Miljømessig bærekraft

Miljømessig bærekraft i Råde består av å ivareta naturen, kystlandskapet, kulturarven og friluftslivet slik at de som kommer etter oss har glede av det. I Råde må vi redusere klimagassutslipp og bidra til å nå klimamål for å skape miljømessig bærekraft. Vi må finne gode løsninger for landbruket og tilpasse oss endringer i klimaet. Vi ønsker å etablere en sterk miljøprofil i Råde for å tiltrekke oss unge bosettere i kommunen.

I Råde har vi også utfordringer knyttet til reduksjon av klimagassutslipp, forventede klimaendringer, og bevaring av naturmangfoldet. Både samfunnsdelen og klima- og energi planen er vedtatt nå nylig. Disse planene gir føringer for hvordan vi skal arbeide med reduksjon av klimagassutslipp og forventede klimaendringer.

Klima- og energiplanen følges opp av et årlig klimabudsjett som skal styrke det strategiske klimaarbeidet i kommunen. Dette er et viktig styringsverktøy for kommunen i arbeidet med å nå målsetningene om utslippskutt. Klimabudsjettet gir oversikt over tiltak, kostnader, tidsfrister og ansvarsfordeling, og hvilken betydning tiltaket vil ha for klimagassutslippene i kommunen. I tillegg har Råde kommune vedtatt å bli sertifisert som miljøfyrtårn. Gjennom miljøfyrtårnstiftelsen får virksomhetene i kommunen et konkret verktøy for å jobbe målrettet med tiltakene i klimabudsjettet og forbedre sine miljøprestasjoner innen områdene arbeidsmiljø, avfallhåndtering, energibruk, innkjøp og transport. Dette gir virksomhetene gode forutsetninger for å bidra med å nå målene i den vedtatte klima- og energiplanen til Råde kommune.

Naturmangfold, friluftsliv og landbruk

Tap av natur og arts mangfold er en like stor trussel mot menneskeheten som klimaendringer. Valgene vi tar i dag for naturen, får langsiktige konsekvenser. Råde er en mellomstor kommune, og de ubebygde områdene består hovedsakelig av verdifulle landbruksområder, skog med stort biologisk mangfold, kultur- og kystlandskap. De største utfordringene for bevaring av naturmangfoldet er nedbygging, forurensing og etablering av fremmede svartlistede arter.

Vi har attraktive og varierte frilufts- og rekreasjonsområder med tilgang til skog, ferskvann og saltvann. Store deler av landbruksarealene i Råde har en ypperlig kvalitet med tanke på klima, jordsmonn og tilgang på vann. Når vi vet at dyrket mark er en knapp ressurs i Norge, gir dette oss et nasjonalt ansvar for å prioritere jordvernet.

Det ble i 2005 vedtatt en todelt plan for Biologisk mangfold i Moss, Rygge og Råde. Den første delen tok for seg mål og tiltak og del II status for biologisk mangfold i kommunene. Det foreslås å gjøre en revidering av denne planen. Denne planen vil da fortsatt være en interkommunal plan sammen med Moss kommune.

Kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap

Råde kommune har mange kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap. Det har lenge vært et ønske om å utarbeide en kulturminneplan for å få en oversikt over tilstanden til Rådes kulturminner og hvordan de eventuelt kan tilrettelegges for økt bruk og vern.

Arbeidet med kommunedelplan for kulturminner ble startet i 2019. Formålet med planarbeidet er å lage en kulturminneplan for Råde kommune for perioden 2019-2031. Planen skal styrke kommunens kunnskapsgrunnlag om kulturminner og sikre en effektiv, langsiktig og forutsigbar forvaltning av kulturminner i Råde. Planen skal fungere som et styringsverktøy i planlegging og saksbehandling som berører kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap.

Planbehov Grønne Råde

Plan for biologisk mangfold

Ny plan for biologisk mangfold utarbeides i samarbeid med Moss kommune.

Kommunedelplan for kulturminner

Kulturminneplanen er under utarbeidelse og vedtas i denne kommunestyreperioden.

5.4 Innbyggerinvolvering, medvirkning og frivillighet

Med medvirkning menes her den innbyggerdeltakelse og almene debatter kommunen legger opp til for å involvere befolkningen,

interesseorganisasjoner og næringsliv i planarbeid⁶. Medvirkning er enkeltpersoners og gruppers rett til å delta i, og påvirke offentlige utrednings- og beslutningsprosesser.

Medvirkning i planleggingen kan fremstilles ved bruk av «innflytelsessirkeler» etter ønsket omfang av involvering og engasjement fra befolkningen. Innflytelsessirkelen viser at den høyeste grad av innflytelse kommer med tidlig samarbeid og rådsordninger, mens lavest grad av innflytelse skjer ved formidling av informasjon.

Det er ingen særskilt metode som er den beste for alle plansammenhenger. Dette er situasjonsavhengig, og plantype, formålet med planen, fasen i planprosessen og planens berørte og interessegrupper, vil være avgjørende faktorer.

Gjennom arbeidet med «Vi i Råde» har vi utviklet flere nye metoder for samhandling og nyskaping.

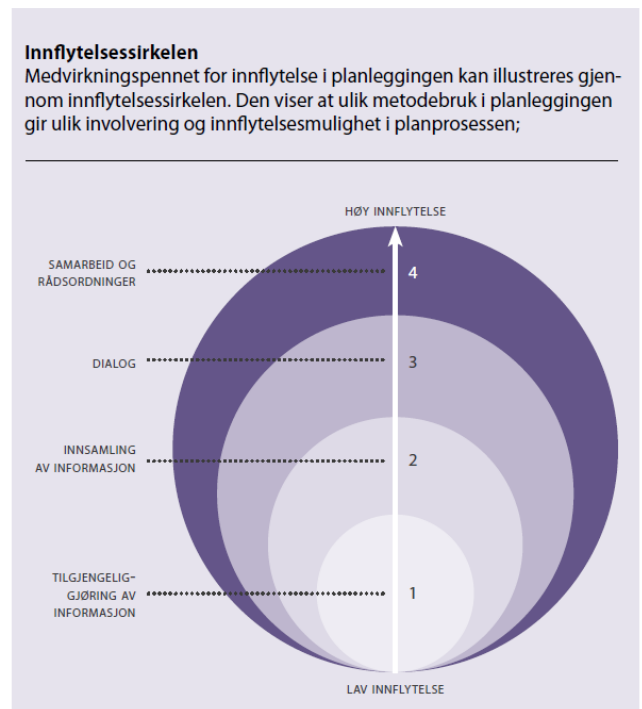
Det er i arbeidet med kommuneplanen og øvrige planer gjennomført en bred innbyggerinvolvering. Disse prosessene har vært godt tatt imot av innbyggerne.

For å fortsette med det gode arbeidet og konkretisere innbyggerinvolveringen er det foreslått å utarbeide en strategi for innbyggerinvolvering, spesielt med fokus på barn og unge og eldre. Det foreslås også å utarbeide et kunnskapsgrunnlag for frivilligheten som kan avklare roller, rammer, prinsipper og verktøy slik at kommunen sammen med lag, foreninger og frivilligsentralen kan benytte tilgjengelige ressurser på best mulig måte for Rådesamfunnet.

Planbehov Innbyggerinvolvering og frivillighet

Kunnskapsgrunnlag for frivilligheten og involvering

Strategisk plan for innbyggerinvolvering

Figur 7 viser de ulike metodene for bruk av medvirkning i planprosessene.

⁶ KMD 2014, Veileder Medvirkning i planlegging

5.5 Langsiktig arealbruk

Hensynet til klima, folkehelse og en eldre befolkning tilsier lokalmiljøer som gjør oss mindre avhengige av bil i hverdagen. Lokalsentra som utvikles innen gang-/sykkelavstand og nærhet til kollektivknutepunkt bidrar til å redusere biltrafikk og støy i boligområdene. En klarere definering av lokalsentra kan også skape sterkere stedsidentitet.

Kommuneplanens arealdel

Planprosessen for kommuneplanens arealdel ble startet samtidig med samfunnsdelen i 2018. Arbeidet har pågått delvis parallelt, men man er ikke helt i mål med utredninger og avklaringer. Det har vært en lang og grundig prosess der det har kommet inn mange innspill til ny arealbruk. Utfordringene her er å sikre en bærekraftig samfunnsutvikling ved at vi forvalter arealene i tråd med målene i samfunnsdelen og nasjonale- og regionale føringer. Arealdelen skal bygge på areal- og transportstrategiene i samfunnsdelen.

Områdereguleringsplanen for Karlshus sentrum

Områdereguleringsplanen for Karlshus sentrum ble startet i 2016. I påvente av avklaringer med hensyn til plassering av ny stasjon og jernbanetrasé ble planarbeidet for rullering av kommunedelplanen for Karlshus stoppet opp. Forslaget til kommunedelplan var klar til å legges ut til høring og offentlig ettersyn da Jernbaneverket (Bane NOR) tok kontakt mht. stasjonsplassering og trasévalg. Kommuneplanutvalget vedtok derfor å igangsette et reguleringsarbeid for sentrumsområdene i Karlshus så snart tilstrekkelige avklaringer tilsa at det var mulig. Hensikten var å sikre videre fremdrift i arbeidet med å avklare ønsket utvikling i sentrum og legge til rette for en forutsigbar utbygging.

Reguleringsplanforslag for Karlshus sentrum ble lagt ut til 2. gangs høring og offentlig ettersyn i juni 2019. Planen nødvendiggjør utbyggingsavtaler, innløsning av friområde og bolig og utredning av rettigheter knyttet til planskapte verdier. Etter mange runder med medvirkning og møter arbeides det fortsatt med å finne gode løsninger på utfordringene i planen. Planen forventes og vedtas ila 2021.

Planbehov Langsiktig arealbruk og strategier

Kommuneplanens arealdel

Arealdelen er under utarbeidelse i planstrategiperioden og forventes å være vedtatt ila 2021.

Områderegulering for Karlshus sentrum

Områdereguleringen er under utarbeidelse i planstrategiperioden og forventes å være vedtatt ila 2021.

6. Prioriterte planoppgaver 2020-2023

6.1 Kommuneplanen

Ved behandling av planstrategi skal kommunestyret ta stilling til om gjeldende kommuneplan eller deler av denne skal revideres, eller om planen skal videreføres uten endringer.

Kommuneplanens samfunnsdel er nylig vedtatt. Gjennom arbeidet med samfunnsdelen har vi hatt fokus på samhandling både internt og eksternt. Planforslaget er utarbeidet på bakgrunn av en bred medvirkningsprosess, med særskilt fokus på innbyggerinvolvering. Samfunnsdelen ivaretar de viktigste nasjonale og regionale føringer for kommunal planlegging, bygger opp under visjonen Råde 2037 og viser mål for de viktigste utfordringene for kommunen som organisasjon og Råde-samfunnet. Det blir i videre planarbeider viktig at planressurser går til å følge opp samfunnsdelens mål og strategier. Med bakgrunn i at samfunnsdelen er vedtatt vurderes det at den ikke skal rulleres i denne planstrategiperioden.

6.2 Oversikt over planbehov 2020-2023

Tabellen nedenfor viser oversikten over planbehovet i denne kommunestyreperiode. Det er flere planer som ikke har blitt vedtatt i henhold til forrige planstrategi. Det vil i neste kommunestyreperiode arbeides med å ferdigstille disse planene.

Plantype	Status	Ansvar	Arbeidsperiode					Satsingsområder		
			2020	2021	2022	2023	2024	Leve hele livet i Råde	Attraktive Råde	Grønne Råde
Overordnede planer										
Kommuneplanens arealdel	Under arbeid	MPTE						x	x	x
Beredskapsplan	Rev.	Rådmann						x	x	x
Større arealplaner										
Områderegulering for Karlshus sentrum	Under arbeid	MPTE						x	x	
Kommunedelplaner										
Kommunedelplan for kulturminner	Under arbeid	MPTE							x	x
Strategiske planer og temaplaner										
Helse- og omsorgsplan	Rev.	Rådmann						x	x	
Helhetlig oppvekstplan	Ny plan	Rådmann						x	x	
Strategisk plan for innbyggerinvolvering	Ny plan	Rådmann						x	x	
Strategisk kystsoneplan	Ny plan	MPTE							x	x
Handlingsplaner										
Boligsosial handlingsplan	Under arbeid	Rådmann						x	x	
Handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme	Rev.	Rådmann						x	x	
Interkommunale planer										
Strategisk næringsplan	Under arbeid	MPTE							x	
Plan for biologisk mangfold for Moss og Råde	Rev.	MPTE								x
Handlingsplan for vold i nære relasjoner for Mosseregionen	Rev.	Rådmann						x	x	

Oversikt over kommunens eksisterende temaplaner, handlingsplaner og overordnede planer

Planer	Sist vedtatt	Planperiode	Erstattes av/kommentar
Overordnede planer			
Kommuneplanens samfunnsdel	2020	2020 - 2037	
Kommunedelplaner			
Kommunedelplan for Karlshus	2005	2005 - 2017	Kommuneplanens arealdel
Kommunedelplan for Saltnes	2007	2007 - 2019	Kommuneplanens arealdel
Kommunedelplan boligbyggeprogram	2009	2009 - 2020	Boligsosial handlingsplan og arealdelen
Kommunedelplan for klima og energi	2019	2019 - 2031	Handlingsdel rulleres årlig.
Kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet	2017	2017 - 2029	Handlingsdel rulleres årlig.
Strategiske planer og temaplaner			
Hovedplan for vann og avløp	2019	2019 - 2029	Handlingsdel rulleres årlig.
Trafikksikkerhetsplan	2019	2019 - 2037	Handlingsdel rulleres årlig.
Barnehageplan	2020	2020 - 2024	
Helseberedskapsplan	2019		
Strategisk folkehelseplan	2019	2020 - 2037	Følges opp i økonomiplan og virksomhetsplanene
Handlingsplaner			
Handlingsplan for integrering og inkludering	2019	2019 - 2022	
Handlingsplan for opprydding i avløp fra spredt bebyggelse	2015	2015 - 2021	Inngår i hovedplan for vann og avløp
Boligportefølgen i Råde kommune; Utviklingsplan for perioden 2016-2020	2016	2016 - 2020	Boligsosial handlingsplan
Interkommunale planer			
Avfallsplan for Mosseregionen	2018	2018 - 2021	